

אין זה סוד כי יחס הקהל הרחב לאמנות עכשווית אינו אוהד במיוחד וכי גם אנשים משכילים, אינטליגנטיים ושוחרי תרבות חשים רתיעה כשהם נפגשים עם אמנות עכשווית. ניתן לחשוב על כמה סיבות ליחסים קרירים אלו אולם נדמה שהמרכזית בהן היא סוגיית השליטה הטכנית במדיום. בהיעדר הפגנת יכולות טכניות בציור, רישום, פיסול וכיוצא, הטענה הרווחת היא שהמלך הוא עירום: זוהי לא אמנות כי אם תרמית, בדיחה על חשבון הצופה במסווה של אינטלקטואליזציה, פלצנות או כמאמר המשפט הידוע: "הילד שלי היה יכול לעשות את זה". התערוכה של רויטל רטיג מעלה שאלות על סוגיה זו, שכן למראית עין מדובר בעבודות על הטווח בין שרבוט מופשט בקו משוחרר, נטול זיעה לרישום ריאליסטי שקדני ומוקפד.

הסדרה העומדת בין שתי נקודות קיצון אלה ומייצגת את שתיהן גם יחד היא סדרה בה משחזרת האמנית בדקדקנות סייזיפית את שרבוטיה הראשוניים של בתה הפעוטה. מובן שבאשר הם יצאו תחת ידיה של בתה, לא היה בשרבוטים אלו כל ניסיון לייצג או לתאר משהו מלבד מה שהם עצמם-שיקוף ההנאה והעניין שחוותה הבת בזמן שיצרה אותם.

הנאה זו אמנם קיימת אצל כל אדם בגיל הינקות אולם באופן מצער היא מסורסת בגיל צעיר למדי על ידי ביקורת עצמית ו/או ביקורת הסביבה. ניתן לומר שאנשים שהגיעו לגיל בגרות והמשיכו לעסוק באמנות הצליחו לשמור על מידה מסוימת של חופש (אולי אינפנטילי) לעסוק בתחום שמסב להם הנאה. אולם גם הם נאבקים לא פעם מול הפחד המשתק העולה בהם מול הבד/ הנייר הלבן והריק.

לכן כאשר רואים ילד מצייר ללא שיפוט עצמי, בלא כל צורך שהציור יהיה יפה או אפילו הגיוני-כשהציור מבטא את החופש שלו לדמיין, לשחק וליהנות, אנחנו לא יכולים שלא להשתאות מהפשטות החכמה שבה הוא חווה את החיים ולתהות על הסיבות מדוע אותן תובנות בסיסיות נעלמות מאתנו בחיינו הבוגרים. מדוע על מנת להשתחרר מהמחשבות הטורדניות וליהנות בבגרותנו אנו זקוקים לסמים, לאלכוהול, לסדנאות שתיקה של חודש ימים, לטיפול פסיכולוגי של חמש עשרה שנים.

אם כן אולי האמרה "ילד היה יכול לעשות את זה" אינה רעה בהכרח, אולי במקום עלבון שמטרתו לעשות דה-לגיטימציה, יש לראות בה דווקא שאיפה ראויה. אולם יש להבחין בין המהלך של רטיג לבין ז'אנר האמנות הנאיבית או האאוטסיידר: על אף שכמוהם היא מוצאת יופי בראשוניות הילדותית, העמדה שלה מפוכחת והיא מבינה שזוהי שאיפה חסרת סיכוי. חזרתה הדקדקנית והמפורטת אחר כל קו אקראי שרשמה הילדה מנכיחה את הפער שבין השתיים- בעוד הבת מונעת מחופש הבעה, האם מונעת מהרהורים על החופש שאינו עוד. היא מבינה שהיא עצמה לעולם לא תוכל לחזור לאותה נקודה נקייה מביקורת עצמית.

רואים זאת היטב גם בסדרת עבודות מופשטות אחרת בתערוכה בהן יצרה מעין סבך קווים דחוס. רטיג אמנם מרשה לעצמה להשתחרר מהדימוי ומהקו הסגפני והמדויק ולהתפרע עם העיפרון אולם ישנו פער משמעותי בין הקווים המשוחררים וקלי המשקל של הבת לבין האופן שבו האם ממלאת

את הדף עד לכדי מסה עבותה וכהה. אם הקו של הבת הוא אוורירי וסחרחר, בקו של האם יש מטען רגשי שבמעט מבקש לבקוע את הדף. כאילו אין מספיק גרפיט בעולם שיכול לספק את מידת הפורקן הנפשי שהיא זקוקה לו.

לעומת זאת כאשר היא משחזרת את הקו של בתה, עבודת הקו של האם היא כל כך עדינה שאי אפשר כמעט לראות את עקבות העיפרון, הטקסטורה שהיא יוצרת חלקה ואחידה לחלוטין. מתודת הרישום היא מסורתית - ריאליסטית: כזו שנוצרה בהתבוננות ובעבודה ממושכים אשר מטרתם למסור תיאור נאמן למקור של מושא היצירה. עבודות שבמקור היו בגודל סנטימטרים בודדים הוגדלו בסיזיפיות עד לפרטים הקטנים ביותר, במקומות בהם הפעילה הבת מידות שונות של לחץ על הטוש שציירה בו, יצרה האם גוונים שונים של אפור, עוביים שונים של קו משתרג ומתפתל.

זו טקטיקה שמופיעה בעבודות הריאליסטיות כולן: נושא נמוך וזול לכאורה המוצא לפועל במתודולוגיית רישום אקדמית היורדת לפרטים הקטנים ביותר. רטיג כמו שותלת רובד ציני החותר תחת החומרה הרצינית של הפעולה האמנותית. מודעת לאבסורד הקיים בכובד הראש המתחייב מעבודת אמנות עמלנית מסוג זה: היא יכולה לעבוד במשך 20 שעות על רישום אחד לאחד של מכונית הדלוריאן מסרטי "בחזרה לעתיד"; להשתעשע מהאופן בו חבילת טושים צבעונית הופכת ברישום למעבר הדרגתי של גוונים (גרדיאנט gradient) של אפור; או ליצור מקור אחד ויחיד של הבננה של וורהול מעטיפת אלבום של הוולווט אנדרגאונד וניקו - עבודה אשר מלכתחילה נועדה להפצה המונית ולכן יצירת מקור עבודה היא פעולה מופרכת אשר אין בה כל צורך.

יש הרבה צדדים מופרכים בעשייה אמנותית: בשלב הסטודיו יש פרטים קטנים שנראים הרי גורל והאמן עמל ומזיע ומחסיר בגללם שנות שינה, רק בשביל שהם אחר כך יפסחו לחלוטין מעל ראש הצופה, לא יובנו או פשוט לא יובחנו. זאת במידה ויש בכלל צופים, הרי תנועת האנשים בחללי תצוגה לאמנות עכשווית היא דלילה רוב שעות היממה כך שלא ברור מה תועלת העבודה הזו. ולמרות כל אלה האמנות עודנה עטופה בהילת קדושה, ממסוגרת ומאוכלסת בחללים לבנים בוהקים, זוכה לטקסטים מתפלספים המנתחים את משמעותיה.

כאמור רטיג מודעת לכך היטב: היא משחקת בין גבוה לנמוך, בין זיעת כפיים לקלות דעת, בין המתוכנן לאקראי, בין נאמנות למסורת לאינדיווידואליזם. המנעד שהיא מפגינה בתערוכה מבהיר כי היא שרויה בבדיקה מתמדת של גבולותיה שלה עצמה, משתמשת בכל הוריאציות העומדות לרשותה ומוצאת את מקומה בכל אחד מהם. כמו בחבילת הטושים המופיעה באחת מיצירותיה, המחקר של רטיג עוסק במעברים, בספקטרום - בסך כל האפשרויות הנמצאות בין שני קטבים.